

LONE FRANK

BIOKUNST ■ Kan man blande kunst og videnskab? Ja, hvis man lader omdrejningspunktet være de spørgsmål, som begge kredser om.

Det udvidede selv

Det ligner en afdød helgens svededug. Et stykke groft hvidt lærred, godt et par meter langt, en meter bredt og med en svag aftegning af en menneskekrop. Man kan skelne omridset af nogle runde lår, en torso, der ender i to sammenpressede bryster, og ovenover en lettere udtværet form, som må være et hoved. De tydeligste aftegninger er hænderne, som svæver lidt ude til siden, og fødderne, der hænger nederst. *Expanded Self* hedder værket, som optræder på udstillingen *Verden er i dig* på Charlottenborg, og svededugen tilhører ingen helgen, men den østrigske kunstner Sonja Bäuml. Der er faktisk heller ikke tale om sved, opdager man, men om de bakterier, der lever på Bäumels hud.

Jeg står i det dunkle udstillingsrum på Charlottenborg Kunsthø og forestiller mig processen. Hjemme i Wien har kvinden klædt sig af, formentlig trukket vejret dybt og så smidt sig på maven i en specialfremstillet legemsstor petriskål belagt med gul-lig næringsgele. Jeg ved ikke, hvor længe hun har ligget dér, og heller ikke, hvordan hun er kommet op igen uden at forstyrre aftrykket. Men bakterier fra hendes hud er blevet hængende i geleen, er begyndt at dele sig og har efter syv dage dannet store og synlige kolonier, hvorefter »portrættet« er blevet overført til lærred.

Her og nu kalder det en erindring frem. Det er efterhånden nogle år siden, men jeg husker stadig fornemmelsen af noget næsten alkymistisk i arbejdet med at kortlægge bakteriesamfundet i mine egne tarme. Jeg var på besøg i et laboratorium i Boston, og her stod jeg iklædt den obligatoriske hvide kittel og de klæbende latexhandsker og med en glaskolbe halvt fyldt med frisk afføring i hånden. Forvandlingen af det undseelige (nej, ulækre) udgangsmateriale foregik i en nøje afstemt sekvens af rensende og forædlende processer, som udfoldede sig under tilsætning af forskellige farveløse væsker. Buffer, sprit, fenol. Efter homogenisering, opløsning og flere omgange centrifugering og filtrering stod jeg endelig med mit udbytte. En akkurat synlig knivspids snehvidt bundfald i et plastikrør. En ny tids guld – rent og purt dna, selve det molekylære billede af min indre verden.

HVAD ER DET, der foregår her? Kunstneren Sonja Bäuml taler for sin del om at undersøge »nye former for kommunikation på tværs af arter« og kalder sit værk »en slags metafor for nye perspektiver på vores person«. Egentlig stiller hun spørgsmålet: Hvem er vi? Og i parentes: Hvordan forholder dét, vi kalder vores selv, sig til de utallige usynlige livsformer, der lever i os, på os og omkring os?

Det er grundlæggende samme spørgsmål og samme perspektiv, som et hurtigt voksende videnskabeligt felt og en mindre hær af forskere lige nu kredser om. Og deres opdagelser åbner vitterlig nye perspektiver på vores person. Faktisk fremstår mennesket mere og mere som en »holobiont«, ikke bare et selvstændigt væsen, men et samfund af forskellige livsformer i gensidig afhængighed. Vi er grundigt indvævet i vores forskellige mikrobefolkning, bakterier, svampe og virus. Mikrobiomet uden på kroppen bestemmer hudens tilstand og modstandskraft. Mikrobiomet i munden påvirker tændernes holdbarhed og gummernes sundhed. Mikrobiomet i tarmsystemet er ikke bare essentielt for selve fordøjelsen, men strækker sin magt langt ind i vores helbredstilstand. Og ikke bare rent fysisk, nej, den nøjagtige sammensætning af encellede bakterier i tarmenes syrebad er med til at kalibrere psyken. Humøret, udsynet, perspektivet på verden.

Netop den pointe gribes på Charlottenborg af Anna Dumitriu, som med *Hypersymbiotics: Post Pandemic Edition* giver en vision for fremtidens medicinskab, hvor lykkepiller er skiftet ud med serotoninproducerende bakterier. Kommer vi til at regulere vores psyke ved at indtage genetisk modificerede organismer, spørger kunstneren, og er vi så også vores mikrober?

HER ER DET, kuratorerne fra det medicinskhistoriske Museion, som står bag *Verden er i dig*, har fat i noget vigtigt. Nemlig, at det centrale berøringspunkt for kunst og videnskab er de spørgsmål, man er fælles om. Spørgsmål til eksistensen.

Ambitionen om at parre de to er bestemt ikke ny, men udførelsen har det med at køre i grøften. Det bliver hurtigt fortænkt og forceret eller simpelthen plat, når det ene bliver redskab for det andet eller slet og ret illustration i formidlingens navn. Ligeledes går det sjældent godt, når man ivrig efter en »dialog« mellem domænerne sæt-

Sonja Bäuml med sit hudmikrobiom, værket *Expanded Self* (2012/2019) – et bakterieaftryk lavet i en specialfremstillet mandshøj petriskål. Fotos: Sonja Bäuml

ter kunstnere og forskere sammen på scener og lader dem diskutere. Her på Charlottenborg lykkes det med en velvalgt sammenstilling af kunstværker og historiske genstande at skabe en atmosfære af *wunderkammer*. Et rum for undren og eftertanke. Godt hjulpet på vej af, at det velkendte hvide kunststrøm er afløst af en dunkel, næsten mørk labyrint med kamre, korridorer og hjørner. Der er ingen tydeligt afmærket vej gennem de fire temaer – tid, rum, generationer og mikrober – og man driver langsomt omkring, trukket hid og did af ting, der lyser op i mørket.

Som nu det klassiske videnskabelige eksperiment, der folder sig ud ved siden af Bäumels svededug. En sort-hvid filmsekvens, hvor bakterier tilpasser sig og evoluerer for øjnene af én. Også her er der lavet en særlig petriskål med form som en fodboldbane og inddelt i felter med stadig højere koncentrationer af dræbende antibiotika. Bakterierne vokser og breder sig fra venstre side og stopper som ved en grænse, da der pludselig er penicillin forude. Men så er der med ét en enkelt mutant, som kan tåle mosten, og man ser den dele sig videre og få afkom, der fortsætter ud

over stepperne med resistens i generne. Sådan går det hver gang, en ny grænse er nået – et lille hvil, og så indtager fortroppen det endnu barskere territorium. 11 dage tog det at overvinde samtlige forhindringer.

Sceneriet er skræmmende, men forbavsende smukt i *timelapse*. Mikrobeformationerne ligner hvide atomskyer, der drives frem og pustes op af en indre kraft. Filmen er lavet som anskuelserundervisning af en gruppe Harvard-forskere, men den kunne sådan set sagtens være et kunstværk i sig selv. Faktisk minder den om, at kunst nok så meget handler om kontekst og betydningsforskydninger og har gjort det lige siden Duchamps pissekumme.

MEN DÉT, der slår mig mest, er, hvordan kunsten – når den er vellykket – får de fælles spørgsmål til at ramme hårdere og trænge længere ind. Jeg kommer selv fra videnskabens verden, jeg omgås forskningens fund på fuld tid, og jeg lever af at tolke dem og gøre dem interessante for andre. Nu mærker jeg et lille stik af grøn misundelse. For der er noget ved den kunstneriske tilgang, som er mere påtrængende, og som baner vej ind under forsvarsværkerne.

I hvert fald kan jeg mærke en mere åben nysgerrighed boble frem hos mig selv i mødet med en video af den britiske cyberkunstner Mary Maggic. Den få minutter lange film er del af det større performative værk *The Molecular Queering Agency*, og med sin neonfarvede spilligende grafik og syntetiske fortællerstemme banker den hårdt til et af kulturens absolutte kernes spørgsmål: forståelsen af køn.

»I am here to sell you a vision, a vision of a toxic world,« hedder det indledende, og følgerne af et miljø, som er gennemtrukket af hormonlignende stoffer, folder sig derefter ud i et muntert kommentarspor. Muterede kroppe, hermafroditisme og intersex repræsenterer spændende queerede »muligheder«. I den nye verden skal vi bare erkende, at vores kroppe er »mutable, foranderlige og ulydige« og så ellers slippe frygten for feminisering.

Maggic spiller elegant på det, som allerede findes i vores bevidsthed. Ikke mindst at vi længe har vredet hænder over den forskning, som peger på, at ftalater, parabener og anden hverdagskemi kan give børn med misdannede reproduktions-systemer. Vi hører om drenge med rudimentære og uigenkendelige kønsorganer, børn, hvis forældre skal tildele et køn. Beslut, om den lille skal opereres og vokse op som pige eller være dreng, som kromosomerne siger, bare uden penis. Og så er vi pludselig inde i en giftig debat om, hvor kønsidentiteten kommer fra, og hvor formbar den egentlig er.

Er Mary Maggic ironisk eller tværtimod alvorlig under den krøllede overflade? Det er flertydigheden, der får det til at fungere og skaber en virkningsfuld kontrast mellem forestilling og realitet. I vores hoveder støder tidens næsten reklameagtigt positive queer-tale om det flydende køn, som man frit vælger og »performer«, sammen med den rå virkelighed, der består i biologiske kroppe, faktiske kønsorganer og kliniske undersøgelser. I det sammenstød tvinges man til at tænke dybere over, hvor man står i det kønsopgør, der lige nu vridrer kulturen.

Hvem er vi? Og i parentes: Hvordan forholder dét, vi kalder vores selv, sig til de utallige usynlige livsformer, der lever i os, på os og omkring os?

VERDEN ER I DIG rammer dygtigt ind i tiden. En tid, som tegnes af kampen om, hvordan vi skal definere vores forhold til naturen og forstå menneskets plads i verden. Vi er gået ind i en kulturel og mentalitetsmæssig overgangsperiode, som på sin vis kan sammenlignes med den kopernikanske revolution. Hvor synet på verden i sin tid blev rystet, fordi videnskaben sparkede jorden ud af universets centrum og tildelte den pladsen som én blandt flere planeter i et bundet kredsløb om en sol, er vi nu ved at forkaste

os selv som altings centrum. Hive os selv ned fra en piedestal og gøre os perifere. Det er et interessant paradoks. På den ene side lever vi i den antropocæne epoke, hvor menneskets gøren og laden indvirker mærkbart på klodens fysiske kredsløb – lidt som en løbsk tarmmikrobe, der kommer til at fylde for meget i det samlede billede, presser de øvrige arter og dermed forandrer værtenes tilstand. Vi har den magt over naturen, som mennesker til alle tider har drømt om. På den anden side gør præcis denne magt os nu bange for vores egen skygge. Vi længes mod igen at underlægge os naturens kræfter, at væve os ind i kosmos. Og det er her, vi spørger – både i kunsten og i videnskaben – hvordan vi kan forstå os selv ikke som isolerede væsner, men som del af verden.